

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Marge Sellenberg

Vieraannuttaminen

Vieraannuttamisen työpaja turvakodin henkilökunnalle

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Hyvinvointiala

Opinnäytetyö

10.4.2019

Tekijä(t) Otsikko	Marge Sellenberg Vieraannuttaminen
Sivumäärä Aika	30 sivua + 1 liitettä 10.4.2019
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaaja(t)	Lehtori Ulla Saukkonen Lehtori Kirsi Lautala
<p>Tässä opinnäytetyössä tuotettiin työpajamateriaalia turvakodin työntekijöille. Työelämän yhteistyökumppanini oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Helsingin ry:n ylläpitämä Sophie Mannerheimin turvakoti.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena kehittämistyönä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa vieraannuttamisesta ja suunnitella Sophie Mannerheimin turvakodin työntekijöille työpaja aiheesta. Työpaja pidettiin Sophie Mannerheimin turvakodin tiloissa työryhmäpäivänä. Opinnäytetyön teoriaosiossa avataan käsitteet vieraannuttaminen, kiintymyssuhde, turvakoti ja vanhempien ero.</p> <p>Työpajassa kerrotaan vieraannuttamisesta ilmiönä, vieraannuttamisen vaikutuksista lapseen, vieraannuttamisen ennaltaehkäisystä, sekä siihen puuttumisesta ja tunnistamista turvakodintyössä. Kerrotaan myös vieraannuttamisen ja vainoamisen eroista.</p> <p>Tavoitteena oli tuottaa työpajamateriaali, joka avaisi vieraannuttamisen käsitettä turvakodin työntekijöille ja auttaisi tunnistamaan tätä ilmiötä. Turvakodissa esiintyvistä vieraannuttamisesta ei ole juurikaan tutkimuksia, vaikka kyseistä ilmiötä siellä oman kokemukseni mukaan esiintyy. Turvakodin työntekijät ovat avainasemassa kriisin keskellä olevan väkivallan uhan kohteena olevan vanhemman tukemisessa ja ohjaamisessa. Kun käydään kriisikeskustelua turvakodin asiakkaan kanssa, työntekijän tulisi erottaa onko kyse vieraannuttamisesta, vainoamisesta tai todellisesta uhasta lapselle. Eron jälkeisen vainon uhrin aiheeton leimaaminen lapsen vieraannuttajaksi voi asettaa vainotun vanhemman ja lapsen vaaraan. On lapsen edun mukaista, että vieraannuttaminen tunnistetaan ja siihen puututaan.</p> <p>Työpajaan osallistuvat työntekijät pitivät vieraannuttamisen aiheita tärkeänä ja ajankohtaisena. Enemmistö turvakodin työntekijöistä oli tunnistanut vieraannuttamista ja vainoamista työssä, kun taas kahdelle työntekijälle se tuli melkein uutena ilmiönä. Kuitenkin kaikki työntekijät olivat sitä mieltä, että saivat työpajastani tärkeää informaatiota, tilanteen päivitystä sekä hyötyivät vieraannuttamisen puheeksi ottamisesta. Keskusteluosiossa tuli myös esiin, se, miten vaikea on välillä puuttua vieraannuttamiseen ja miten haasteellista voi olla vainoamisen ja vieraannuttamisen tunnistaminen sekä vanhemmalle kertominen, että hän on vieraannuttamassa lasta.</p>	
Avainsanat	Vieraannuttaminen, kiintymyssuhde, turvakoti, vanhempien ero.

Author(s) Title	Marge Sellenberg Parental alienation
Number of Pages Date	30 pages + 1 appendices 10 April 2019
Degree	Bachelor of Social Degree
Degree Programme	Social Services
Instructor(s)	Ulla Saukkonen, Lecturer Kirsi Lautala, Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to produce workshop material for the employees of the shelter. The working life partner was the Sophie Mannerheim Shelter, maintained by the Mannerheim League for Child Welfare.</p> <p>This thesis was implemented as a functional development work with the aim of gathering information and gaining knowledge of parental alienation, and to then design a workshop which was held for the employees of the Sophie Mannerheim shelter. The theory part of my thesis defines and explains the concepts of parental alienation, attachment, shelter and parental divorce/separation.</p> <p>The workshop is about parental alienation as a phenomenon, the focus is on what negative effects parental alienation has on the child and how the employees could prevent parental alienation and intervene if they detect it. The workshop also talks about how to differentiate between parental alienation and persecution in the separation.</p> <p>The aim was to produce workshop material that would define and explain the concept of parental alienation for the employees of the shelter, and to help them to recognize this phenomenon. There is not enough research about parental alienation in shelters, even though it repeatedly occurs, according to my own experience. The employees of the shelter are in a key role to support and guide the victims of violence. When the employee of the shelter is having a crisis conversation with the shelter's client, they should know how to differentiate whether it is about parental alienation, persecution or a real threat to the child. It is for the benefit and well-being of the child that parental alienation is recognized and intervened in.</p> <p>All the employees who participated in the workshop thought that this topic was very important and timely. Most of the employees had recognized parental alienation and persecution at their work and only two of the employees present considered it to be a quite new phenomenon. However, everybody agreed that they gained important information and benefited from the workshop. During the discussion section, it was identified that it is a challenge to recognize the difference between parental alienation and persecution and also to tell the parent that they are practicing parental alienation.</p>	
Keywords	Parental alienation, attachment, shelter, divorce/separation

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämän kumppani: Sophie Mannerheimin turvakoti	2
3	Vanhempien ero uhkana lapsen hyvinvoinnille	4
4	Kiintymyssuhteenäkökulma vanhempien avo- tai avioeroon	6
4.1	Kiintymyssuhde hoivaavaan vanhempaan	6
4.2	Kiintymyssuhde avo- ja avioerossa	6
5	Vieraannuttaminen	8
5.1	Parental alienation syndrome eli PAS	8
5.2	Vieraannuttaminen	10
5.3	Vieraannuttamisen muodot	11
5.4	Vieraannuttajat	11
5.5	Vieraannuttamiseen puuttuminen	13
6	Vieraannuttamisen vaikutukset lapseen	15
7	Miten erottaa vieraannuttamista vainoamisesta	17
8	Työpajan toteutus	21
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.	21
8.2	Tavoite ja tarkoitus	21
8.3	Prosessinkuvaus	22
8.3.1	Oma arviointi	23
8.3.2	Työelämäkumppanin arviointi	23
9	Pohdintaa	25
	Lähteet	27
	Liitteet	
	Liite 1. Power-point esitelmä	

1 Johdanto

Käsittelen opinnäytetyössäni vieraannuttamista ilmiönä sekä sen tunnistamista turvakodeissa. Vieraannuttaminen on toimintaa, jossa toinen vanhempi pyrkii vaikeuttamaan lapsen suhdetta toiseen vanhempaan manipuloidulla lasta eri tavoin ja estämällä tapaamisia. Vieraannuttaminen alkaa tyypillisesti vanhempien riitaisen eron jälkeen. Vieraannuttamista esiintyy arviolta neljäsosassa oikeuteen päättyneistä eroista. (Sinkkonen 2018.) Vieraannuttamisesta ei kuitenkaan puhuta yleisesti, vaikka ilmiö tunnistettiin jo muutama vuosikymmenen sitten. Suomessa lapsen vieraannuttamista vanhemmasta tutkivat ensimmäisinä Helinä Häkkänen-Nyholm, Taina Laajasalo ja Tiina Tuuri (2013).

Opinnäytetyöni idea syntyi, kun työskentelin turvakodissa ja huomasin, miten paljon turvakodin asukasperheissä esiintyy vanhempien ja lasten erkaantumista toisistaan. Lapsen kehitykselle on tärkeää, että hänellä säilyy yhteys molempiin vanhempiin, joihin hänellä on kiintymyssuhde.

Opinnäytetyöhöni kuului työpajan suunnitteleminen Sophie Mannerheimin turvakodin työntekijöille. On tärkeää, että turvakotien työntekijät ovat perehtyneet vieraannuttamisilmiöön, jotta he voisivat puuttua siihen ja siten toimia lapsen edun mukaisesti. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli perehdyttää Sophie Mannerheimin turvakodin työntekijöitä syvällisemmin vieraannuttamiseen. Tavoitteeni oli antaa turvakodin työntekijöille työkaluja vieraannuttamisen ymmärtämiseen. Uskon, että jo pelkästään ilmiöstä puhuminen auttaa työntekijöitä havaitsemaan ilmiön turvakodin arjessa. Turvakodin työntekijöille järjestämässäni työpajassa käsittelin vieraannuttamiseen liittyviä käsitteitä sekä vieraannuttamisen yleisimpiä syitä ja annoin heille tietoa siitä, miten vieraannuttamisen voi tunnistaa turvakodissa. Lisäksi perehdytin työntekijät vieraannuttamisen ja vainoamisen eroihin. Vainon uhrin ja vieraannuttajan tunnistaminen sekä erottaminen toisistaan on erittäin tärkeää, koska vainon uhrin aiheeton leimaaminen vieraannuttajaksi tai vainon uhriksi tekeytyminen vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja vaarantavat hänen oikeutensa molempiin vanhempiin (Häkkänen-Nyholm 2017: 101).

2 Työelämän kumppani: Sophie Mannerheimin turvakoti

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Helsingin yhdistys perustettiin 31.10.1922 mm. Gustav ja Sophie Mannerheimin toimesta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Helsingin yhdistys on suuntautunut toiminnassaan auttamaan ja turvaamaan haavoittuvassa asemassa olevia ja apua tarvitsevia lapsia, nuoria ja heidän perheitään (MLL Helsingin Yhdistys 2018).

Mannerheimin lastensuojeluliiton Helsingin yhdistyksellä on monia eri palveluita eroperheille sekä turvakoti lähisuhdeväkivallan uhreille. Sophie Mannerheimin turvakoti on ympärivuorokautinen, kodinomainen paikka, missä väkivaltaa tai sen uhkaa kokenut henkilö saa suojan väkivallalta. Turvakoti on tarkoitettu sekä lapsiperheille että yksin saapuville aikuisille, naisille ja miehille. Myös alaikäinen lapsi voi tulla hakemaan apua Sophie Mannerheimin turvakodista. Turvakodin henkilökunta tarjoa henkistä ja käytännön tukea kriisissä sekä apua, neuvontaa ja ohjausta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä kysymyksissä. (Helsingin yhdistys 2019.)

Turvakoti on asiakkaalle maksuton kriisityön yksikkö, johon lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 2014/1354).

Vuonna 2017 turvakodeissa oli yhteensä 4333 asiakasta, joista aikuisia 2274 ja lapsia 2051. Aikuisista asiakkaista naisia oli 2139 ja miehiä 135. Vuonna 2018 Suomessa oli 27 turvakotia ja perhepaikkojen määrä nousi 179:ään. (Turvakodit 2018.)

Turvakotipalveluja saavat käyttää kaikki lähisuhdeväkivalta tai sen uhkaa kokevat: kaikenikäiset naiset, miehet ja lapset. Turvakoti on kodinomainen paikka, jossa saa suojan väkivallalta ja apua väkivallan kierteen katkaisemiseksi. Turvakodissa tarjotaan akuuttiin tilanteeseen ammattilista tukea, neuvontaa sekä ohjausta (Turvakodit 2017.)

Turvakotipalveluiden historia ei ole vielä kovin pitkä verrattuna moneen muuhun sosiaalipalveluun. Ensimmäinen turvakoti Euroopassa avattiin Lontoossa vuonna 1971. 1980-luvulta alkaen turvakotien, auttavien puhelinpalveluiden ja kriisiapua antavien avopalveluiden määrä alkoi kasvamaan eri maissa. Suomalainen turvakotijärjestelmä alkoi ensi-

kotitoiminnasta. Ensimmäiset turvakodit perustettiin Helsinkiin, Ouluun, Turkuun ja Kotkaan. Siitä asti Ensi- ja turvakotien liitto on kehittänyt turvakotitoimintaa monipuolisesti. Se on myös laatinut toimintaa ohjaavat laatukriteerit. (Laine 2010.)

3 Vanhempien ero uhkana lapsen hyvinvoinnille

Joka vuosi n 13 000–14 000 paria päättyy Suomessa eroon. Vanhempien ero koskettaa poikkeuksetta myös aina lapsia. Tilastokeskuksen (2016) mukaan vanhempien ero koskettaa noin 30 000 lasta vuodessa. Lasten elämän perusrakenteet muuttuvat aina eroamisen myötä. Vanhemmat odottavat usein erolle sopivaa hetkeä, jolloin se tuottaisi mahdollisimman vähän haittaa lapsille. Mutta sellaista aikaa ei tule. (Rauhala 2014:137)

Pääosa eronneista vanhemmista kykenee sopimaan keskenään eron kuohunnan jälkeen hyvät ja lapsen edun mukaiset tapaamiskäytännöt, mutta noin viiteen prosenttiin eroista liittyy pitkittyneitä riitoja lasten huoltajuudesta ja tapaamisista. Avio- ja avoeroihin liittyvät pitkittyneet konfliktit ovat huomattava riski lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle. Siksi on erityisen tärkeä, että ammattilaiset tunnistavat eroihin liittyvät riskitilanteet ja arvioivat ja puuttuvat niihin välittömästi. On myös tärkeätä työskennellä ennaltaehkäisevästi niissä tilanteissa, joissa eroon liittyvä konfliktiriski on tunnistettu. (Häkkinen – Nyholm 2017: 187.)

Jokainen lapsi reagoi vanhempien eroon omalla tavallaan riippuen lapsen iästä, sukupuolesta, temperamentista ja siitä, miten vanhemmat ovat pystyneet ratkaisemaan keskinäiset erimielisyytensä (Sinkkonen 2011). Tutkimusten mukaan tytöt oireilevat useammin masentumalla ja ahdistumalla, kun taas pojat reagoivat enemmän käytösongelmissa ja aggressiivisuudella. Vanhempien jatkuva riitely aiheuttaa aina lapselle stressiä, mikä näkyy myös fyysisenä oireiluna, esimerkiksi pulssin kohoamisena ja kortisolipitoisuuksien suurentumisena. Lasten turvallisuudentunne on vakavasti heikentynyt niissä perheissä, joissa riidellään paljon. Tämä puolestaan vaikeuttaa huomattavasti lasten selviytymistä erokriisistä. Ero voi kuitenkin olla jopa huojentava lapsille ja vähentää heidän stressiään silloin kun se merkitsee erimielisyyksien ja riitojen loppumista. (Sinkkonen 2011.)

Avio- tai avoeroproessin räjähdyskerkin aika on yleensä juuri ennen eroa tai heti sen jälkeen. Suurin osa lasten emotionaalisista kokemuksista on peräisin eroa edeltävältä ajalta, jolloin lapset todennäköisemmin joutuvat kuulemaan riitelyä ja syyttelyä. Useimmiten lapset kuulevat keskustelua, jota ei ole tarkoitettu heidän kuultavakseen (Warshak 2010: 50.)

Vanhemmat, jotka ovat äskettäin käyneet läpi eroprosessin tai ovat sen keskellä, saattavat kokea tarvetta ilmaista omaa ahdistusta myötätuntoisille kuuntelijoille. He eivät siis aina huomaa, että myös lapset saattavat kuunnella. Mutta kun perheessä on kriisi, lapset tahtovat kuunnella aikuisten keskusteluja erityisen tarkkaan. He haluavat kuulla yksityiskohtia vanhempiansa riidoista ja keräävät tiedon palasia kuin palapelin osia, joista he yrittävät koota selkeä kuva meneillään olevasta tilanteesta. He eivät kuitenkaan pidä kuulemastaan ja yrittävät usein haudata asiat mielensä sopukoihin (Warshak 2010: 50.)

Monesti eron päättäneet liitot ovat joskus olleet rauhallisia ja sovinnollisia ja lapset ovat voineet muodostaa turvallisia kiintymyssuhteita vanhempiinsa. Vanhempien eron jälkeen on ensiarvoisen tärkeää säilyttää lapsen ja vanhempien välinen kiintymyssuhde toimivana. Lapsella on oikeus kiintymissuhteeseen molempien vanhempiansa kanssa, myös eron jälkeen. Suomen perustuslaissa sanotaan, että huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä.

1.12.2019 astuu voimaan vielä lisäys, jossa esitetään, että myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.)

Uudistetun lain mukaan lapsella on oikeus luoda ja säilyttää positiivinen ja läheinen suhde etävanhempaansa tarkoittaen, että lapsi saa olla välillä tämän vanhemman luona, tavata häntä ja pitää häneen muulla tavalla yhteyttä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.)

4 Kiintymyssuhdenäkökulma vanhempien avo- tai avioeroon

4.1 Kiintymyssuhde hoivaavaan vanhempaan

Brittipsykiatri John Bowlby on kehittänyt teorian kiintymyssuhteista ja niiden kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Bowlby osoitti, että sillä hoivalla, minkä vanhemmat omille lapsilleen heidän varhaisimpina elinvuosinansa antavat, on suuri merkitys lasten tulevalle mielenterveydelle ja hyvinvoinnille. (Bowlby 1957: 9.) Lapsi siis kiintyy niihin aikuisiin, jotka pitävät hänestä huolta. Tunneside eli kiintymys muodostuu sen henkilön ja lapsen välille, jota lapsi pitää kaiken turvallisimpana. Kun lapsi kohtaa uhkaavan tilanteen, on hädissään tai peloissaan, hän turvautuu juuri kaikkien luotettavimpana pitämänsä aikuiseen. Lapsi kokee yleensä pelkona ja uhkana erityisesti sen, kun vanhempi on poissa tai sen, että vanhempi on lähdössä. (Rusanen 2011: 27.)

Tutkimus on siis osoittanut, että lapset ovat erittäin herkkiä eroon joutumisesta heille emotionaalisesti tärkeästä ja läheisestä henkilöstä. Mitä pienempi lapsi on ja mitä pidempään ero kestää sekä mitä vähemmän hoivatoimenpiteet jäljittelevät äidin tarjoamaa hoivaa, sitä onnettomampi lapsi on. Ääritilanteissa hän ei halua vastaanottaa korvaavan henkilön tarjoamaa hoivaa. Lapsi pelkää, koska hän kokee eron vaaratilanteena, uhkana ja olonsa turvattomaksi. Yli 2-vuotiaan lapsen emotionaalista tilaa voidaan kuvata surulliseksi, vihaiseksi ja turvattomaksi, kun hän joutuu eroon äitihahmostaan. Se, onko ero lapselle pitkä tai lyhyt, on kiinni lapsen iästä. (Rauhala 2014: 44.)

4.2 Kiintymyssuhde avo- ja avioerossa

Vanhempien eron vaikutuksista lapseen on paljon tutkimustietoa, joissa on huomattu, että tavallisesti lapsi tai nuori kokee ohimenevän kriisin mutta sopeutuu ajan kanssa uuteen tilanteeseen (Sinkkonen 2011: 173). Sinkkonen painottaa, että jos vanhemmat pystyisivät eläytymään lasten asemaan, tunteisiin ja ajatuksiin, se voisi helpottaa heidän tilanettaan. Mutta valitettavasti juuri siihen erokriisin keskellä olevilla vanhemmilla on vain harvoin voimia. Tämä tarkoittaa sitä, että lasten saama emotionaalinen tuki on heikkoa, vaikka he tarvitsisivat sitä juuri silloin erikoisen paljon.

Lapselle läheiset isovanhemmat, sukulaiset ja muut häneen lämpimästi suhtautuvat ihmiset voivat kuitenkin antaa hänelle kokemuksen jatkuvuudesta ja turvallisuudesta, kun tärkeät perherakenteet hajoavat Sinkkonen (2011: 173.) Kiintymyssuhteiden jatkuvuus onkin erityisen tärkeää lapsen turvallisuuden tunteen kannalta ja lapsen läheiset ihmissuhteet ja normaali arki tulisi turvata eroprosessissa. Jos lasta vieraannutetaan toisesta vanhemmasta, lapselle voi kehittyä pitkäkestoisia psyykkisiä ja/tai somaattisia oireita (Baker 2005).

Bowlbyn (1979) mukaan ero rakastetusta ihmisestä johtaa aluksi turtumukseen, sitten kaipaukseen, edelleen epätoivoon ja syvään hämmennykseen ja lopulta psyykkiseen uudelleen organisoitumiseen.

5 Vieraannuttaminen

Taulukko 1. Vieraannuttaminen on avainkäsite, ja sillä voi viitata kolmeen eritasoiseen ja -sisältöiseen asiaan (Hannuniemi 2010 mukailten).

Vieraannuttamisoireyhtymä eli Parental Alienation Syndrome (PAS)	Kliininen psykiatrinen diagnoosi, jossa lapsen vieraantumisen syynä on toisen vanhemman vieraannuttava käytös
Vieraannuttamisen tosiasiallinen toiminta	Toinen vanhempi manipuloi lasta toista vanhempaa vastaan.
Vanhemmasta vieraantuminen, Parental Alienation (PA)	Lapsi on vieraantunut toisesta vanhemmasta epämääräisestä syystä.

5.1 Parental alienation syndrome eli PAS

Vieraannuttamisoireyhtymä (parental alienation syndrome eli PAS) on Richard Gardnerrin vuonna 1985 kehittämä termi. Vieraannuttamisoireyhtymästä puhutaan silloin, kun vanhempi käyttäytyy erotilanteessa suunnitelmallisesti sellaisella tavalla, joka vaikeuttaa toisen vanhemman ja lapsen välistä suhdetta ja voi johtaa jopa suhteen katkeamiseen kokonaan. (Sinkkonen 2011: 177). Vieraannuttamisoireyhtymä on todettu kliiniseksi psykiatriseksi diagnoosiksi- siinä lapsen vieraantumisen syynä nähdään toisen vanhemman vieraannuttava käytös. Ensimmäisenä sen huomasi Wilhelm Reich vuonna 1949 ja sen jälkeen vieraannuttamisesta on tehty runsaasti tutkimuksia eri puolilla maailma. Vieraannuttamisoireyhtymä koostuu kahdeksasta oireesta, joista ainakin kolme tulee esiintyä.

Oire	Käyttäytyminen
Panettelukampanja toista vanhempaa vastaan	Yleensä pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti, tarkoituksena saada toinen vanhempi huonoon valoon
Heikot, absurdit tai vähäpätöiset perustelut torjunnalle	Etävanhemman piirteitä selitellään suurina ja tuhoisina heikkouksina
Ambivalenssin puute lapsessa	Lapsi pitää lähivanhempaa vaan hyvänä ja etävanhempaa vaan pahana
Lapsi väittää, että hän on itsenäisen ajattelun kautta päätenyt vastustamaan toista vanhempaa	Todellisuudessa torjunta on vieraannuttamisen seurausta
Lapsen antama tuki vieraannuttavalle vanhemmalle	Lapsen antama tuki on vieraannuttavan vanhemman käsityksiä heijastavaa
Syyllisyyden puuttuminen etävanhemman kohdistetun julmuuden tai hyväksikäytön johdosta.	Lapsi ja lähivanhempi eivät tunne kiitollisuutta etävanhemman antamista lahjoista, elatustuesta tai muusta
Lainattujen mielikuvien esiintyminen	Esittäessään väitteitä etävanhemman tekemistä vääryyksistä lapset käyttävät lähivanhemmalta oppimiaan aikuismaisia termejä niiden sisältöä tietämättä
Vihamielisyyden leviäminen	Lapsi tuntee vihaa myös torjutun vanhemman ystäviin ja sukulaisiin

Taulukko 2. (Hannuniemi 2010 mukailten).

5.2 Vieraannuttaminen

Vieraannuttaminen on vanhemman käyttäytymistä suhteessa lapseen ja toiseen vanhempaan. Vieraannuttaminen on viime aikoina noussut näkyvästi esiin lasta vahingoittavana kaltoinkohtelun muotona, mutta sitä ja siihen liittyvää arvioinnin tarvetta ei ole käsitelty vielä erityisen paljon suomalaisissa viranomaiskäytännöissä eikä mikään tieteellinen järjestökään tunnusta vanhemmasta vieraannuttamisen oireyhtymää. Hyvin usein juuri tapaamis- ja huoltoriitatilanteissa vieraannuttamiskysymykset nousevat esiin. Myös lastensuojelussa näissä tilanteissa, joihin tapaamis- ja huoltoriitatilanteiden lisäksi liittyy lastensuojelullista huolta, joudutaan ottamaan kantaa vieraannuttamiseen. (THL 2016.)

Suomessa vieraannutettujen vanhempien vertaisverkostoissa on ollut esillä vieraannuttamisen kriminalisointi. Eduskunnalle tehtiin kesällä 2012 kaksi lakialoitetta aiheesta. Vieraannuttamiseen kriminalisointi on jo voimassa Australiassa, Saksassa, Kanadassa. Näissä maissa se on määritelty lapseen kohdistuvaksi väkivallaksi, joka on rangaistavaa. Rangaistuksen uhan on huomattu vähentävän häiriökäyttäytymistä sekä nopeuttavan oikeuskäsittelyä (Lang 2016.)

Vieraannuttamista esiintyy noin 10 prosentissa kaikista eroista ja 20-27 prosentissa pitkittyneistä huoltoriidoista. Vieraannuttamisprosessi voi alkaa jo liiton aikana, mutta useimmissa tapauksissa se alkaa eron jälkeen (Sinkkonen 2018.) Margaret Lee ja Nancy Olesen (2001) toteavat, että aina lapsen ja vanhemman etäännyttämisessä toisistaan ei ole kysymys vieraannuttamisesta. Heidän mukaansa lapsi voi etäännyttää vanhemmasta myös muiden tekijöiden kuin toisen vanhemman vieraannuttamisen seurauksesta. Syynä voivat olla esimerkiksi heihin kohdistunut psyykkinen tai fyysinen väkivalta, perheväkivallan todistaminen, lapsen laiminlyönti tai pelkästään riittämätön vanhemmuus. Sellaisessa tilanteissa lapsi voi ilmaista haluttomuutta tavata toista vanhempaa tai jopa kieltäytyä kokonaan hänen tapaamisestaan.

On siis tärkeä muistaa, että lapsi voi vaikuttaa vieraannutetulta sekä silloin kun häneen on kohdistettu vahingollista manipulointia, että silloin, kun lapsi on joutunut väkivallan tai muun kaltoinkohtelun kohteeksi (Lee & Olesen 2001.) Myöskään se, että vanhempi ei itse halua olla tekemisissä lapsensa kanssa tai haluaa vähemmän vuorovaikutusta lapseensa, ei ole vieraannuttamista. (Häkkänen–Nyholm 2013: 90-91.) Vieraannuttaminen

ei myöskään perustu todelliseen tai perusteltuun pelkoon siitä, että lapsi joutuisi väkivallan tai seksuaalisen riiston kohteeksi ollessaan toisen vanhemman luona (Sinkkonen 2018).

5.3 Vieraannuttamisen muodot

Sinkkonen on jakanut vieraannuttamisen kahteen muotoon. Hänen mukaansa sen lievemässä muodossa on kysymys siitä, että vanhempi ei pidä lapsen suhdetta toiseen vanhemman yllä. Vieraannuttaja on yleensä lähivanhempi, jolla on kiinteämpi suhde lapseen kuin etävanhemmalla (Hannuniemi 2015). Vieraannuttamista voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun lähivanhemmalla alkaa uusi seurustelusuhde eikä hän halua tavata entistä kumppaniaan. Tällaisessa tapauksessa etävanhempi ikään kuin ”unohtuu”. Lähivanhempi ei myös pysty ymmärtämään, että lapsi oikeasti ikävöi etävanhempaa. (Sinkkonen 2011: 177.)

Vieraannuttamisella on myöskin vaikeampi muoto, jossa näkyy selvästi lähivanhemman kielteinen suhtautuminen etävanhempaa kohtaan. Lapsen harteille voi jäädä siinä tapauksessa vanhempien välinen yhteydenpito. Lapsi joutuu aina muuttamaan omaa identiteettiään sen mukaan, kumman luona hän asuu, koska vanhempien maailmat ovat niin erilaisia. (Sinkkonen 2011: 177.)

5.4 Vieraannuttajat

Tutkimuksissa on huomattu, että personallisuushäiriöillä ja riitaisilla eroilla on yhteys. Etenkin narsistisen personallisuushäiriön on huomattu olevan yhteydessä vieraannuttamisoireyhtymään. Narsistinen ihminen ei omasta mielestä ole koskaan syyllinen epäonistuneessa parisuhteessa, vaan aina toinen osapuoli on tehnyt väärin. Narsistinen ihminen ei siedä ajatusta, että lapsi on kiintynyt toiseen vanhempaan ja siksi hän voi pyrkiä kääntämään lapset toista vanhempaa vastaan. (Sinkkonen 2011: 177.)

Vanhemmuudesta vieraannuttamisen oireyhtymään voi psykologien mukaan aiheuttaa monta eri tekijää. Merkittävämpiä niistä ovat kykenemättömyys hyväksyä se, että suhde

on ohi, yritys pitää suhdetta yllä konfliktin aikana, kostonhalu, tuskanvälttely, itsesuojelu, syyttely, lapsen menettämisen pelko tai roolin menettäminen ensisijaisena vanhempana ja lapsen yksinhuoltajuuden haluaminen. Vieraannuttajan kokema viha ja katkeruus toista osapuolta kohtaan voi tutkimusten mukaan olla monesti vieraannuttamisen motiivi. Vieraannuttamisen avulla voidaan myös pyrkiä vaikuttamaan avioero oikeusprosessien ratkaisuihin, tai saada huoltajuusriidoissa vastapuoli taipumaan. (Häkkänen – Nyholm 2010.)

Sinkkonen (2011: 178) viittaa Bakerin (2005) ruotsalaiseen tutkimukseen, jossa haastateltiin neljääkymmentä aikuista, jotka oli aikoinaan vieraannutettu toisesta vanhemmasta. Haastatteluissa tuli esiin, että vieraannuttajavanhemmilla esiintyi samankaltaisia piirteitä kuin kultin johtajilla. Kultin johtajien tyyppisesti vanhempi manipuloi ja suostutteli lapsiaan sekä edellytti paljon omistautumista ja huomiota itselleen. Baker (2005) lisäksi huomasi, että vieraannutetuilla lapsilla esiintyi samantyyppisiä oireita kuin kultista eronneilla aikuisilla, esimerkiksi masennusta, syyllisyyttä sekä itsetunto- ja luottamusongelmia.

Darnall (1998) tunnistaa kolme erilaista vieraannuttajatyyppeä. Hän jakaa tyypit sen mukaan, miten vieraannuttaja suhtautuu lapsen ja toisen vanhemman väliseen suhteeseen.

- *Naiivi vieraannuttaja* ymmärtää, että toisen vanhemman läsnäolo lapsen elämässä on tärkeää lapsen kasvulle ja kehitykselle. Siitä huolimatta hän aiheuttaa tilanteita, jotka laittavat toisen vanhemman huonoon valoon ja saavat aikaan vanhemmassa ja lapsessa negatiivisia tunteita.
- *Aktiivinen vieraannuttaja* tiedostaa myös toisen vanhemman tärkeyden lapselle, mutta hän vie moittimiseen ja pahaan puhumiseen lapsen edessä pidemmälle. Hänen ilmaisuunsa toisesta vanhemmasta ovat täynnä vihaa ja turhautumista. Vanhemmassa ja lapsessa tämä aiheuttaa negatiivisia tunteita.
- *Pakkomielleisen vieraannuttajan* missio on toisen vanhemman ja lapsen välisen suhteen tuhoaminen. Toiminta aiheuttaa jatkuvasti toisessa vanhemmassa ja lapsessa negatiivisia tunteita.

Gardner tunnisti tutkimuksissaan neljä vieraannuttajavanhemman strategiaa, Baker ja Darnall (2006) kehittivät jaottelua omassa tutkimuksessaan vielä eteenpäin. Hän haastattelivat aikuisia, jotka olivat lapsuudessaan joutuneet vieraannuttamisoireyhtymään uh-

riksi, koska halusivat antaa työkaluja vieraannuttamisen tunnistamiseen. Näistä haastateluista tuli esiin 32 eri strategiaa, joita vieraannuttava vanhempi käyttää. Niistä 12 mainittiin vähintään 20 prosentissa tapauksissa. Ne ovat:

- yleinen pahan puhuminen toisesta vanhemmasta
- lapsen ja etävanhemman tapaamisten rajoittaminen
- suuttuminen lapselle tämän näyttäessä positiivisia tunteita etävanhempaansa kohtaan
- lapselle uskotteleminen, että etävanhempi ei rakasta tätä
- lapsen pakottaminen valitsemaan jommankumman vanhemman välillä
- toisen vanhemman väittämistä vaaralliseksi
- lapsen sekaannuttaminen vanhempien suhteeseen
- toisen vanhemman kuvien piilottaminen ja hänestä puhumisen lopettaminen
- lapsen pakottaminen unohtamaan toinen vanhempi
- toisen vanhemman perheen tapaamisten rajaaminen tai kieltäminen
- toisen vanhemman vähättely lapsen edessä
- lapsen ja toisen vanhemman välisen konfliktin aiheuttaminen.

5.5 Vieraannuttamiseen puuttuminen

Vieraannuttaja vanhempi ei kykene laittamaan lasten etua omien kielteisten tunteiden edelle, koska hänen tunteensa ja arviointikykynsä on vaurioitunut. Sellaisissa tapauksissa pitäisi hänet saada nopeasti ammattiavun piiriin. Vieraannuttamiseen pitäisi myös kiinnittää entistä enemmän huomiota sosiaali- ja terveydenhoitoalalla. (Häkkinen-Nyholm 2010.)

Vuonna 2012 perustettu Isät lasten asialla ry (ILA) on Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskuksen tukema ratkaisutapoja kehittävä valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tavoitteena on suojella lapsia vanhempien eron seurauksilta. Järjestö uskoo tämän toteutuvan parhaiten, kun vanhemmat toimivat tasavertaisina eron jälkeen. ILA pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan asenteisiin, jotta vanhempia kohdellaan yhdenvertaisia myös käytännössä. Järjestö pyrkii esittämään viranomaisille ongelmien ratkaisuja, jotka ovat huoltoriitoja ennaltaehkäiseviä. (Isät lasten asialla 2012.)

Järjestön palveluihin kuuluu muun muassa vertaistukipuhelin ja sähköinen keskustelufoorumi, joita ylläpitävät vapaaehtoiset kokemusasiantuntijat. Nämä mahdollistavat avun tarvitsijoille tiedon hankinnan, vaihdon ja sen jakamiseen. Järjestön yksi tavoitteista on vieraannuttamisen tunnistaminen lapsen henkiseksi kaltoinkohteluksi. Tavoitteena on myös tunnistaa, miksi lapsi kieltäytyy toisen vanhemman tapaamisesta. On tärkeää varmistaa, että vieraannuttaja vanhemmalla ei ole vaikutusta tilanteeseen, sillä lapselle olisi liian iso taakka kantaa siitä vastuuta. (Isät lasten asialla 2012.)

6 Vieraannuttamisen vaikutukset lapseen

On olemassa lukuisia tutkimuksia, jotka osoittavat, että vanhempien eroon liittyvät risti-riitatilanteet ja lasten joutuminen osalliseksi niihin, ovat yhteydessä lapsen kehityksen vaarantumiseen. Erityisen haitallisena seurauksena vieraannuttamisesta voidaan mainita lapsen psyykkisen kehityksen häiriintyminen. Kun lapsi vieraannutetaan, hän ei aina tiedä, kenelle hänen pitäisi olla lojaali. Hänet pakotetaan olemaan toisen vanhemman puolella. Se taas tarkoittaa, että suhde toiseen vanhempaan rikkoutuu.

Häkkänen-Nyholm toteaa, että vieraannuttaja saattaa osallistaa lasta vieraannuttamisprosessiin, mikä voi osoittautua vaaraksi lapsen normaalille psyykkiselle kehitykselle. Lapselle voi tästä seurata syyllisyyttä ja häpeää, joita hän käsittelee torjumalla nämä tunteet järkeistämällä käytöstään. Vieraannuttajavanhempi on viestinyt lapselle, että toinen vanhemmista on hylännyt lapsen, mistä seuraa, että lapsi kokee olevansa oikeutettu ajattelemaan sen mukaisesti. Näin vieraannuttaminen vahvistaa lapsen kielteisiä tunteita etävanhempaan kohtaan. (Häkkänen-Nyholm 2010.)

Vieraannuttamisesta aiheutuu lapselle ylimääräistä stressiä eikä lapsi aina kykene käsittelemään tunteita, jotka nousevat tästä esiin. (Karttunen 2010.) Vieraannuttamiselle altistuneilla lapsilla voi esiintyä paljon erilaisia oireita, jotka voivat jatkua vuosien ajan. Niistä yleisimpiä ovat erilaiset psyykkiset ongelmat, kuten riski masennukseen, ahdistuneisuuteen ja pelkotiiloihin. Lapsen kokemasta stressistä voi seurata muun muassa oppimis- ja kouluvaikeuksia ja päihteiden käyttöä. Lapsella voi olla myös vaikeuksia nukahdattaa. Myös psykosomaattisia oireita voi esiintyä. (Baker 2005.) Tiedossa on myös tapauksia, joissa vieraannuttamiskokemus on johtanut sekä lapsen että etävanhempaan itsemurhaan. (Häkkänen – Nyholm 2010).

Vieraannuttaminen voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan vakavuusasteittain (Ward & Harvey 1993), joita ovat 1) lievä 2) vakavahko tai keskivaikea ja 3) vakava vieraannuttaminen. Lapsen kokeman stressin ja vastustuksen tunteet etävanhempaa kohtaa vaihtelevat heikosta voimakkaaseen näiden eri asteiden kohdalla. Stressin tuntemukset näyttäytyvät vihamielisenä käytöksenä, ja pahimmassa tapauksessa jopa aggressiivisuutena. Lievässä vieraannuttamisen tapauksessa lapsi vastustaa hieman etävanhemman tapamista, ja vaikeimmissa tilanteissa hän kieltäytyy kaikesta yhteydenpidosta.

Vanhemmat voivat myös huijata lasta heidän välisen jatkuvan riitatilanteeseen, jossa avoimesti haukkuvat toisiaan. Lapsi alkaa pitämään toista vanhempaa vain pahana ihmisenä, kieltäytyy kaikesta yhteydenpidosta tämän kanssa sekä mahdollisesti jopa keksii tarinoita tämän suorittamasta pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä. Lapsi saattaa olla niin syvästi sekaantunut tähän, että hän kokee olevansa oikeutettu puhumaan pahaa toisesta vanhemmasta eikä lapsi pysty tajuamaan, miten paljon se vahingoittaa paitsi vieraannutettua vanhempaa kuin myös häntä itseään. (Sinkkonen 2011.)

Richard Warshak on amerikkalainen tutkimuspsykologi, joka on erikoistunut vanhempien ja lasten väliseen vieraantumiseen. Hän auttaa tunnistamaan vieraannuttamisen aiheuttamat oireet ja ohjaamaan tilannetta oikeaan suuntaan. Warshak opastaa, kuinka suojellaan lasta avioerotilanteessa. Hänen mukaan lapsi ei kykene esittämään tunteita. Jos lapsi pelkää etävanhempaansa, niin hän siinä hetkessä todella tuntee näin, vaikka oikeasti vieraannuttajavanhempi on aiheuttanut nämä tunteet hänessä. Sellaisessa tilanteessa etävanhemman ei tulisi yrittää liian voimakkaasti puolustautua, vaan rauhassa kuunnella lastaan, yrittää ymmärtää häntä, antaa lapselle mielikuvan, että häntä otetaan vakavasti. Vaikka lapsi on vihamielinen toista vanhempaa kohtaan, hän tarvitsee tietää, että hänen tunteitaan kuitenkin kunnioitetaan siitä huolimatta. Näin vältetään menemästä umpikujaan ja voidaan muuttaa suhtautumista etävanhempaan. (Warshak 2012: 248.)

Warshak (2012) suositteli yhtenä keinona vieraannutetun vanhemman näkökulma välittämistä lapselle; esimerkiksi antaa lapsen vahingossa kuulla, kun vanhempi keskustelee asiasta toisen ihmisen kanssa. Erityisesti vieraannutetut lapset kuuntelevat mielenkiinnolla mitä etävanhempi sanoo, koska voivat siitä kertoa sitten lähivanhemmalle. Silloin voisi olla hyvä tilaisuus kertoa jollekin asioita, mitä halua lasten tietävään, esimerkiksi siitä, miten surullinen vanhempi on ja miten paljon ikävöi lasta ja miten kiva oli joskus ennen eroproessia viettää aikaa hänen kanssaan. (Warshak 2012: 251–252.)

Vielä yhdeksi menetelmäksi päästää lapsen lähelle, Warshak ehdottaa kolmannen osapuolen ottamista avuksi. Tämä voi olla läheinen sukulainen tai ystävä, jota lapsi kunnioittaa. Tämä voi toimia erityisesti silloin, kun vanhemmalla ei ole mitään yhteyttä lapseen. Kolmas osapuoli voi myös toimia yhteytenä lapsen ja vanhemman välillä. Kun hän näyttää myönteistä suhtautumista vanhempaan, voi se pikkuhiljaa poistaa kielteisen kuvan hänestä. (Warshak 2012: 255–257.)

7 Miten erottaa vieraannuttamista vainoamisesta

Häkkänen-Nyholm (2013: 83) on tutkinut lasten vieraannuttamista ja vainoamista ja kuvaa kuvailee näiden kahden ilmiön eroja. Hän vertaa vieraannuttavan vanhemman käyttäytymistä vainon uhrin käyttäytymiseen. Häkkänen-Nyholm toteaa, että vieraannuttajavanhempi ja vainon uhri oirehtivat psyykkisesti eri tavalla ja niitä pitäisi tarkkaan seurata sekä osata erottaa toisistaan. Myös vieraannutetut lapset ja vainoamisen uhriksi jääneet lapset pitäisi osata erottaa toisistaan. Koska kokemuseräistä tutkimusta kuitenkin vielä näistä ilmiöiden eroista ei vielä ole olemassa, on hän tutkinut tätä tapausesimerkkien avulla.

Yleistä on, että samassa huoltoriidassa osapuolet syyttävät toisiaan sekä vainoamisen uhrin joutumisesta sekä vieraannuttamisesta. Esimerkiksi lähivanhempi saattaa kokea toisen vanhemman käyttäytymisen niin aggressiiviseksi, päällekkäyväksi tai uhkaavaksi, että hänen on pakko suojella lasta häneltä. Hän ajattelee ex-puolison harjoittavaan vainoamista. Toisaalta toinen vanhempi pitää taas ihan normaalina käytäntönä sen, että käy etsimässä lastaan heidän kodistaan, ilmestyy oven taakse, yrittäisi jatkuvasti saada yhteyttä puhelimen kautta, tai ehkä jopa uhkailla. Hän ajattelee, että on nähtävä lasta, koska on ikävä ja kokea toisen vanhemman käyttäytymisen vieraannuttavana. (Häkkänen-Nyholm 2013: 86).

Vieraannuttamis- ja vainoamisilmiöt ovat melko uusia ja on aina mahdollisuus, että käytännössä ne saattavat sekoittua keskenään. Eli kun vanhempi, joka oikeasti yrittää suojella lastaan toisen vanhemman vainoamiselta estämällä heidän tapaamisiansa, tulkitaan vieraannuttajaksi. Tai kun vanhempi, joka tosiallisesti yrittää vieraannuttaa lasta toisesta vanhemmasta, tekeytyy vainoamisen uhriksi. (Häkkänen-Nyholm 2013: 85-87.)

Vieraannuttamisen ja vainoamisen voi erottaa huoltoriidan aikana seuraamalla, miten osapuolet tämän prosessin aikana käyttäytyvät ja minkälaisia tunneilmaisuja heillä on. Henkilö, jota vainotaan, on yleensä pelokas ja ahdistunut. Hän voi kokea tarvetta vaihtaa asuinpaikkaa, puhelinnumeroa, työpaikkaa, jotta vainoaja ei saisi helposti häneen yhteyttä eikä löytäisi häntä. He voivat lopettaa jopa sosiaalisen median käytön ja luopua

yhteisistä ystävistä. Vainoaminen aiheuttaa vainotulle monia psyykkisiä ongelmia, esimerkiksi posttraumaattista stressihäiriötä, ahdistusta, hermostuneisuutta, epäluuloisuutta. Myös ruoka ei maistuu ja nukahtamisvaikeuksia esiintyy. Vainotulla voi esiintyä myöskin itsetuhoisia ajatuksia. (Purcell & Pathe & Mullen 2005.)

Vainoamisen uhrit tyypillisesti murehtivat sitä, miten heidän oma käyttöksensä ja mahdolliset vaatimukset eroprosessin aikana vaikuttavat vainoajaan. He voivat siis rajoittaa vaatimuksia, toiveessa, ettei se aiheuttaa vainoajalla lisää vihaa tai kostonhalua eikä vainon mahdollisesti uudestaan alkamista. Heillä on myös jatkuva pelko fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan uhasta. He kuitenkin yrittävät huolehtia siinä lomassa yhteisistä lapsista, sekä tietävät, miten tärkeä on lapselle kohdata molemmat vanhemmat. Vainoamisen uhri hoitaa tavallisesti velvollisuutensa lapsen asioiden ilmoittamisesta sekä tapaamisoikeudesta toisen vanhemman kanssa, mutta saattaa pyrkiä siihen, että lapsen vaihtotilanteissa on mukana esimerkiksi oma vanhempi, ystävä tai lastensuojelun työntekijä turvaamassa. (Nikupeteri & Tervonen & Laitinen 2015.)

Vieraannuttajat käyttäytyvät eroprosessin aikana hyvin erilaisesti. He eivät ole pelokkaita vaan vihaisia, täynnä halveksunnan tunteita tai täysin tunnekylmiä toista vanhempaa kohtaan. Vieraannuttajavanhempi systemaattisesti panettelee, haukkuu ja vähättelee toista vanhempaa eikä suostuu yhteistyöhön lapsen asioiden suhteen. Hän myös manipuloi lasta ja yrittää kaikin keinoin rajata lapsen vuorovaikutusta toiseen vanhempaan. (Häkkänen-Nyholm & Laajasalo & Tuuri 2013.)

Vieraannuttajan voi tunnistaa myös siitä, että hän harjoittaa toisen vanhemman mustamaalaamista viranomaisille ja tehdä esimerkiksi toistuvia lastensuojeluilmoituksia tai rikosilmoituksia poliisille. Hän voi myös suorassa yhteydessä toiseen vanhempaan olla aggressiivinen, vihamielinen ja väheksyvä. Vieraannuttaja voi jopa mennä niinkin pitkälle, että lupaa tuhota toisen vanhemman elämän. (Häkkänen-Nyholm 2013: 91-92).

Vainoamisen uhri pyrkii olemaan mahdollisemman vähän tekemisissä toisen vanhemman kanssa, joka harjoittaa vainoamista. Vieraannuttajan käytös taas on päinvastainen, hyökkäävää ja toista vanhempaa kohti päin käyvää. Vieraannuttaja vanhempi kohdistaa oman käyttäytymiseen suhteessa lapseen ja toisen vanhempaan, eli panttaa lapsen puhelin numeroa, ei välitä soittopyyntöjä, ”unohtaa” välittää lapselle tai vanhemmalle tois-

tensa terveiset. Toisin kun vainottu vanhempi, vieraannuttaja ei koe tarvitsevänsä muuttaa omaa elämäänsä, vaihtaa osoitetta, puhelinnumeroa, työpaikkaa tai vältellä julkisilla paikoilla oleilemista. (Häkkänen-Nyholm 2013: 92.)

Myös vanhemmasta vieraannutettujen lasten ja vanhempansa toimesta vainottujen lasten käyttäytymisessä tunnistetaan useita eroja.

Vieraannuttaminen	Vainoaminen
Vieraannutettu lapsi saattaa ilman mitään oikeata syytä tai aiheettomasti alkaa syyttää etävanhempaa asioista, esimerkiksi että vanhempi on laiminlyönyt lasta tai rikkonut lapsen tavaroita, tai siitä, että vanhempi ei ole koskaan oikeasti välittänyt lapsesta.	Tällaisia asenteita ja syytöksiä ei tutkitusti esiinny niillä lapsilla, jotka ovat altistuneet vanhemman vainoamiselle.
Vieraannutetut lapset eivät osaa sanoa mitään kivoja muistoja yhteisistä hetkistä vieraannutetun vanhemman kanssa, eivätkä muuten kykene tuomaan esiin vanhemman hyviä puolia.	Tällaista hyvien muistikuvien katoamista ei ole tutkimuksissa havaittu lapsilla, jotka ovat altistuneet vanhempansa vainoamiselle.
Vieraannutetut lapset osoittavat hyvin avoimesti vanhempaansa kohdistuvaa vihaa. Huutavat ja vastustavat jopa fyysisesti lapsen vaihto- tai tapaamishetkissä.	Vainolle altistuneet lapset ovat pelokkaita eivätkä uskalla olla kovaäänisiä tai vastustaa aggressiivisesti, koska he pelkäävät vanhemman provosoituvan siitä ja käyttävän mahdollisesti väkivaltaa.
Vieraannutetut lapset voivat hyvin avoimesti kertoa lastensuojelunviranomaisille ja muillekin ihmisille todella kielteisesti ja negatiivisen sävyyn etävanhemmasta.	Vainoamiselle altistuneet lapset eivät puhu vihamielisesti: heillä on enemmän häpeän kuin vihan tunteita.

Vieraannutettujen lasten mukaan vieraannuttamista harjoittava vanhempi on aina positiivinen ja jopa epärealistisesti täydellinen ja etävänhempi läpeensä pahaa.	Vainoamiselle altistuneet lapset eivät tunne sellaista ihailua lähivanhempaa kohtaan. (Baker ym. 2012).
Vieraannutetut lapset suhtautuvat yleensä hyvin kielteisesti myös etävänhemman sukulaisiin kohtaan, eivätkä halua tavata heidät.	Vainoamisen kohteena olevilla lapsilla ei ole huomattu sellaisia piirteitä, etteivät he haluaisi tavata enää sukulaisia, joiden kanssa heillä on aikaisemmin ollut hyvä ja läheinen suhde.
Vieraannutetut lapset eivät yleensä ole halukkaita tai vastustavat psykoterapeuttisiin väliintuloja tai hoitoja.	Vainoamiselle altistuneiden lasten kanssa tätä ei ole tullut esiin.
Vieraannutetut lapset ovat päättäneet, etteivät he halua olla tulevaisuudessa missään tekemisissä vieraannutetun vanhempansa kanssa. Sisäistetyn vihansa vuoksi lapset tuntevat tekevänsä oikein, kun ovat katkaissut välit.	Vainoamiselle altistunut lapsi tuntee kuitenkin rakkautta vanhempansa kohtaan ja toivoo, että tilanne menee ohi ja hän voi tulevaisuudessa olla myös yhdessä toisen vanhempansa kanssa.

Taulukko 3. (Häkkänen-Nyholmia mukailleen 2013.)

Vainon uhrin erottaminen ja tunnistaminen vieraannuttajasta on huoltoriidan aikana tärkeä. Vainon uhrin leimaaminen vieraannuttajaksi voi olla vaarallista sekä lapselle että vanhemmalle. Taitava vieraannuttajakin voi tekeytyä vainon uhriksi ja siinä lapsen oikeus molempiin vanhempiin ei toteudu. Tähän tarvitaan lisää tutkimustietoa ja kehitettyä arviointimenetelmiä, miten näitä kahta ilmiötä toisistaan erottaa. (Häkkänen-Nyholm 2013: 101.)

8 Työpajan toteutus

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.

Tutkielmaa suunnitellessani päädyin toiminnalliseen opinnäytetyöhön, sillä halusin, että siitä on konkreettista hyötyä työelämässä. Toiminnallinen opinnäytetyö tukee opinnäytetyön tekijän sekä parhaimmillaan myös hänen työyhteisönsä ammatillista kehittymistä.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on synnyttää toiminnallinen tuotos. Yleensä ratkaistaan joku ongelma, kuvaillaan jokin prosessi ja analysoidaan sen vaiheita tai kehitetään jotain alan käytäntöä. Palvelua tai tuotetta rakennetaan, kehitellään ja kehitellään käytännön toiminnan kautta. (Metropolia 2012)

Tässä opinnäytetyössä toiminnallinen tuotos on vieraannuttamiseen perehdyttävä työpaja eli aiheesta kerättyyn tietoon perustuva oppimis- ja keskustelutapahtuma. Sophie Mannerheimin turvakodin lisäksi olen viemässä työpajani myöhemmin myös Pääkaupungin Turvakodit Ry:n turvakoteihin, joissa olen tehnyt sijaisuuksia ja joissa on osoitettu mielenkiintoa opinnäytetyöni aihetta kohtaan.

8.2 Tavoite ja tarkoitus

Suoritin viimeisen työharjoitteluni Sophie Mannerheimin turvakodissa keväällä 2018, jonka jälkeen jäin sinne kesätöihin. Kahdeksan kuukauden aikana kohtasin paljon asiakkaita ja joidenkin kohdalla jäin pohtimaan, oliko lapsen etu olla kohtaamatta toista vanhempaansa. Myöhemmin tutustuin vieraannuttamiskäsitteeseen ja halusin tietää aiheesta enemmän. Ajattelin myös, että joissakin turvakodilla tapauksissa saattoi olla kysymys vieraannuttamisesta.

Suunnittelin Sophie Mannerheimin turvakodin kriisityöntekijöille työpajan, koska halusin päästä kertomaan vieraannuttamisen ilmiöstä turvakodin henkilökunnalle. Tavoitteenani oli saada henkilökunta tietoiseksi tästä ilmiöstä ja yhdessä heidän kanssaan pohtia tapoja ottaa asia puheeksi asiakkaan kanssa. Talvitien (1996: 4) mukaan erilaisilla toiminnallisilla projekteilla ja hankkeilla voidaan nopeammin vastata ongelmiin esimerkiksi tekemällä verkostotyötä eri asiantuntijoiden kesken. Koska kyse on turvako-

dista, johon asiakkaat tulevat pakoon lähisuhdeväkivaltaa, on kaikenlaisten kasvatusasioiden puheeksi ottaminen tapahduttava erityisen hienovaraisesti ja asiakasta kunnioittaen.

Työpajan tarkoitus oli siis antaa turvakodissa työskenteleville kriisityöntekijöille työkaluja vieraannuttamistapausten huomaamiseen, ennaltaehkäisyyn ja niihin puuttumiseen, eroperheiden neuvonnassa sekä ohjauksessa.

8.3 Prosessinkuvaus

Työpajan laadun varmistamiseksi se tulee suunnitella huolella. Huolellisella valmistautumisella voidaan välttää monia ongelmia, joita matkan varrella saattaa tulla vastaan. Huolellinen valmistuminen toi myös itselleni lisää uskoa ja luottamusta työpajaa kohtaan. Määrittelin tarkasti työpajani tavoitteet ja kulun. Työpajani suunnittelussa otin huomioon, kenelle työpaja on tarkoitettu, minkälaista tietoa he mahdollisesti haluavat ja tarvitsevat, montako osallistujaa työpajassa on, millaisessa tilassa se on ja miten paljon työpajaa varten on varattu aikaa. Mietin tarkasti työpajan kulu, aloituksen sekä lopun. Työpajaa valmistaessa on hyvä varautua odottamattomiin tilanteisiin, kuten esimerkiksi osallistujien vähäiseen määrään. (Kantojärvi 2012: 41-53.)

Suomenkielistä kirjallisuutta aiheesta oli vähän saatavilla. Amerikassa aihetta on tutkittu enemmän. Vieraannuttamisen tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta turvakodeissa en löytänyt mitään kirjallisuutta. Otin yhteyttä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kehittämisjohtaja Joonas Peltoseen, jolta sain ajankohtaista tietoa turvakotien tämän hetkisiin käytäntöihin liittyen.

Työpaja koostui kahdesta osiosta. Työpajan ensimmäisen osassa kerroin avioeroihin liittyvistä tilastotiedoista Suomessa sekä erityisesti siitä, miten vanhempien ero voi vaikuttaa lasten hyvinvointiin. Sen jälkeen käsittelin erotilannetta lasten oikeuksien näkökulmasta ja kerroin, mitä Suomen perustuslaki sanoo lasten tapaamisoikeudesta. Työpajan ensimmäiseen osioon kuului vielä tutkimustieto siitä, minkälaisia vaikutuksia vanhempien erolla ja toisen vanhemman etäännyttämisellä on lapsen kiintymyssuhteelle ja miten turvakodin työntekijät voisivat kriisikeskusteluissa vanhempien kanssa tuoda tämän asian esiin. Viimeiseksi käsittelin vieraannuttamisilmiötä ja sen eri muotoja. Kerroin, miksi vieraannuttamista esiintyy, millaisia ”vieraannuttajat” ovat sekä minkälaisia

kauaskantoisia seurauksia vieraannuttamisella on lapsille. Toin vielä esiin vieraannuttamisen ja vainoamisen eroja ja miten näitä kahta erilaista ilmiötä voisi tunnistaa turvakodissa. Ydinsanomani oli, että vieraannuttamiseen on tärkeä puuttua.

Työpajan toisessa osiossa keskustelimme turvakodin kriisityöntekijöiden kanssa yhdessä siitä, miten paljon vieraannuttamista on mahdollisesti esiintynyt turvakodissa, onko sitä tunnistettu ja onko siihen puututtu. Keskustelimme myös siitä, mitä keinoja työntekijöillä on vieraannuttamisen ennaltaehkäisyyn ja millaisiin toimenpiteisiin työntekijä voi ryhtyä huomattuaan vieraannuttamista. Tuleeko siitä esimerkiksi ilmoittaa lastensuojeluun? Lopuksi kerroin vielä, mistä saa lisää tietoa vieraannuttamisesta sekä esittelin kansalaisjärjestön, johon voi tarvittaessa ottaa yhteyttä, jos haluaa vertaistukea ja lisätietoa aiheesta.

8.3.1 Oma arviointi

Vaikka vieraannuttamisesta löytyy suhteellisen hyvin tietoa ja vieraannuttaminen ilmiönä on tunnettu jo muutaman vuosikymmenen, sitä ei ole tutkittu turvakodin työntekijöiden näkökulmasta.

Keskustelu työpajassa oli vilkasta ja koin, että aiheen esille nostaminen oli työntekijöiden mielestä tärkeätä ja että he saivat uutta tietoa tästä vaikeasta ilmiöstä.

8.3.2 Työelämäkumppanin arviointi

Työntekijät kokivat keskustelun mielekkäänä ja ajankohtaisena. He totesivat, että vaikka asia, josta puhuttiin, oli tuttu, heillä ei ollut ilmiölle nimeä eikä syvempää tietoa siitä. Mitään uusia toimintamenetelmiä työpajani vieraannuttamiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisemiseen ei tuottanut, mutta kaikki olivat sitä mieltä, että osaavat entistä paremmin tunnistaa vieraannuttamisilmiön, erottaa vainoaminen vieraannuttamisesta ja mahdollisesti ottaa herkemmin asian puheeksi moniammatillisessa työryhmässä, jotta vieraannuttamisen voisi puuttua.

Keskusteluosiossa tuli esiin paljon turvakodin työntekijöiden omia ajatuksia ja huolenaiheita vieraannuttamisilmiöstä, etenkin sen puheeksi ottamisen vaikeudesta. Turvakodin työntekijät ovat aina asiakkaiden puolella heidän kriisitilanteessansa, joten on erittäin

haastava tuoda esiin jotain, mikä voi aiheuttaa asiakkaalle pahaa mieltä. Työntekijät kokivat, että voivat paremmin perustella vanhemmalle toisen vanhemman tärkeyden lapsen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Pyysin turvakodin työntekijöitä lähettämään myös palautetta sähköpostiini, mutta he eivät ilmeisesti heidän työkiireiden takia ehtineet tätä tehdä.

9 Pohdintaa

Rakensin työpajani kahteen osaan, koska pidin tärkeänä pitää myös keskusteluosion. Halusin, että keskustelemme ja jaamme tosillamme omia kokemuksiamme ja havaintojamme vieraannuttamisesta työurien aikana. Sophie Mannerheimin turvakodissa on työntekijöitä, jotka ovat olleet alalla muutaman vuosikymmeniä sekä vastavalmistuneita, joilla ei ole juurikaan kokemusta. Turvakodin arki on melko kiireinen ja vuorossa yleensä 1-2 työntekijä kerrallaan, joten tavallisen työpäivän aikana ei ole aikaa pysähtyä keskustelemaan. Huomasin, että työntekijät nauttivat siitä, että pääsivät vaihtamaan ajatuksia sen jälkeen, kun saivat työpajan tutkimustieto-osuudesta uusia ajatuksia.

Turvakodissa työskennellessäni olen nähnyt paljon eroperheitä, jotka ovat akuutissa kriisitilanteessa. Asiakkaat ovat hakeutuneet turvakotiin lähisuuhdeväkivallan tai sen uhan vuoksi. Monesti kyse ei ole perheen lapsiin kohdistuvasta väkivallasta eikä näin olleen väkivallantekijästä ole uhkaa lapsille. Koska turvakotiin hakeutunut vanhempi on kriisissä, saattaa kyky huomioida ja tehdä lasten kannalta oikeita ratkaisuja olla heikentynyt. Turvakodin kriisityöntekijät ovat tärkeässä asemassa huomioimaan tätä sekä tukemaan vanhempaa ja auttamaan häntä tekemään lapsen edun mukaisia rationaalisia ratkaisuja, johon vanhempi ei ehkä itse kriisin hetkellä pystyy.

Väkivallan uhriksi joutunut vanhempi ei välttämättä kykenee katsomaan erotilannetta lapsen silmin ja voi ajatella, että on myös lapselle parempi, että väkivallan tekijä ei enää tapaa lasta. Vaikka lapsi olisi altistunut kotona näkemään ja kuulemaan vanhempien välistä riitelyä, on hän kuitenkin oikeutettu molempiin vanhempiinsa eikä siksi ole hyvä, jos hänet siitä syystä vieraannutetaan toisesta vanhemmasta. Eri asia on tietenkin, jos väkivallan tekijä on kohdistanut väkivaltaa myös lapsiin esimerkiksi käyttänyt fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Vanhemman harjoittama vieraannuttaminen on tutkimusten mukaan psyykkisesti haitallista sekä lapselle että vieraannuttajalle itselle.

Turvakodin kriisityöntekijänä jouduin itse monesti tilanteeseen, jossa pohdin, onko kyse vieraannuttamisesta, vainoamisesta vai oikeasta uhasta lapsia kohtaan. Monesti vanhempien näkemuserot asiasta olivat valtavat. Työpajassani esittelin turvakodin työntekijöille eri merkkejä, mistä voi tunnistaa vieraannuttajan ja miten huomata, että kysymys on oikeasti vainoamisesta.

On myöskin tapauksia, jolloin turvakodin asiakkaasta yritetään vieraannuttaa lapset. Monesti asiakkaamme ovat henkisesti niin loppunut kärsittyään pitkään fyysisen tai henkisen väkivallan uhasta, etteivät kykenee taistelemaan lapsista. Koin, että silloinkin turvakodin työntekijöillä on oltava valmiuksia huomata, auttaa ja ohjata asiakkaatta.

Turvakodin työntekijöille pitäisi olla enemmän koulutusta vieraannuttamisen esiintyvyydestä ja sen kohtaamisesta turvakodissa. Koska aiheesta tulee jatkuvasti uusia tutkimuksia, pitäisi päivittää myös sellaisten ammattilaisten tietoa siitä ilmiöstä, jotka sitä omassa työssä jokapäiväisesti kohtaavat. Sain itse opinnäytetyöstäni paljon uutta tietoa vieraannuttamisesta ja sen eri muodoista, joka varmasti kehittää omaa osaamistani työnurallani sosiaaalialalla.

Tällä hetkellä vakituinen työpaikkani on nuorisokodissa, jossa myös törmään vieraannuttamisen ilmiöön. Näissä tapauksissa vieraannuttaminen on saattanut kestää vuosia ja opinnäytetyöni on auttanut minua tunnistamaan ja ymmärtämään näitä nuoria paremmin.

Lähteet

Baker, Amy & Burkhard, Barbara & Albertson-Kelly, Jane 2012: Differentiating alienated from not alienated children: A pilot study. *Journal of Divorce & Remarriage* 53: 3, 178–193. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=e208e6bb-a488-4699-982e-5cfbbe221850%40sessionmgr4008>> Luettu 18.3.2019.

Baker, Amy & Darnall, Douglas 2006. Behaviors and Strategies Employed in Parental Alienation: A Survey of Parental Experiences. *Journal of Divorce & Remarriage* 45(1/2), 97-124. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=b9502ca3-defb-480c-afa1-c06314e4e7ef%40sessionmgr104>> Luettu 19.3.2019.

Baker, Amy 2005. The Cult of Parenthood: A Qualitative Study of Parental Alienation. *Cultic Studies Review*, 4(1), 1-29. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.icsahome.com/articles/the-cult-of-parenthood-a-qualitative-study-of-parental-alienation>> Luettu 19.3.2019.

Bowlby, John 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: WSOY.

Darnall, Douglas. (1998). *Divorce casualties: Protecting your children from parental alienation*. Dallas: Taylor Publishing.

Hannuniemi, Anja 2010. Vieraannuttamistermistö vaatii tarkentamista. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 126/2010. Verkkodokumentti. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/9/duo98780>> Luettu 14.3.2019.

Häkkänen-Nyholm, Helina – Laajasalo, Taina – Tuuri, Timo 2013. *Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: Toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin*. Helsinki: Unigrafia.

Häkkänen-Nyholm, Helina 2010. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 26/2010. Verkkodokumentti. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://duodecimlehti.fi/lehti/2010/5/duo98659>>. Luettu 11.3.2019.

Isät lasten asialla ry 2019. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <www.isatlastenasialla.fi>. Luettu 12.3.2019.

Kantojärvi Piritta 2012. Fasilitointi luo uutta, menesty ryhmän vetäjänä. Helsinki. Talentum.

Karttunen, Risto 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Tampereen Yliopisto. (96-99). Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66650/978-951-44-8201-4.pdf?sequence=1>>. Luettu 19.3.2019.

Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Annettu Helsingissä 8.4.1983. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>. Luettu 4.3.2019.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 2014/1354. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141354>>. Luettu 7.3.2019.

Laine, Terhi 2010. Turvakodit Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 75:2. Verkkodokumentti. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100420/laine.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 14.3.2019.

Laitinen, Merja – Kinnunen, Jaana – Hannus, Riitta (toim.) 2017. Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41. Lönnberg Print & Promo.

Lang, Raimo 2016. Lapsenmyrkyttäjät. Seitsennäytöksen tragedia- jolla on kaikesta huolimatta joskus onnellinenkin loppu. Yle. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/11/18/lapsenmyrkyttajat>> Luettu 19.3.2019.

Nikupeteri, Anna & Tervonen, Harriet & Laitinen, Merja 2015: Eroded, lost or reconstructed? Security in Finnish children's experiences of post-separation stalking. *Child Abuse Review* 24, 285–296. Saatavana sähköisesti osoitteessa:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=673bdeec-2d1d-460c-8ffb-256738b57fb6%40sessionmgr120&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZSdzY29wZT1zaXRl#AN=109115169&db=a9h>> Luettu 19.3.2019.

Peltonen, Joonas 2018. Turvakotipalvelut 2017. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/turvakotipalvelut>>. Luettu 14.3.2019.

Petrelius, Päivi 2016. Lastensuojelun käsikirja. THL. Verkkodokumentti. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/kuinka-arvioida-tilanteita-joihin-sisally-epaily-lapsen-vieraannuttamisesta->>. Luettu 7.8.2019.

Purcell, Rosemary & Pathé, Michele & Mullen, Paul E. 2005: Association between stalking victimization and psychiatric morbidity in a random community sample. *British Journal of Psychiatry* 187, 416–420. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.cambridge.org/core/journals/the-british-journal-of-psychiatry/article/association-between-stalking-victimisation-and-psychiatric-morbidity-in-a-random-community-sample/ACE47BA0A30656F81ABBCE375928DBE7>>. Luettu 11.3.2019.

Rauhala, Ilona 2014. Eron keskellä. Keuruu: Otava.

Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.

Lee, Margaret & Olesen, Nancy 2001. Assessing for alienation in child custody and access evaluations. *Family Court Review*, Vol. 39 No. 3, July 2001, 282-298. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: < <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.174-1617.2001.tb00611.x>> Luettu 18.3.2019.

Sinkkonen, Jari – Kalland, Mirjam (toim.) 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Sinkkonen, Jari 2018. Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Verkkodokumentti. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2018/5/duo14203>>. Luettu 7.3.2019.

Talvitie, Vesa 1996. Elämän hallinta vai hallinnon elämää? Projektityön perusteita ja 1990-luvun nuorisoprojekteja. Helsinki: Stakesin monistamo.

Turvakoti Sophie 7 Helsingin yhdistys 2019. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://turvakotisophie.mll.fi>> Luettu 4.3.2019.

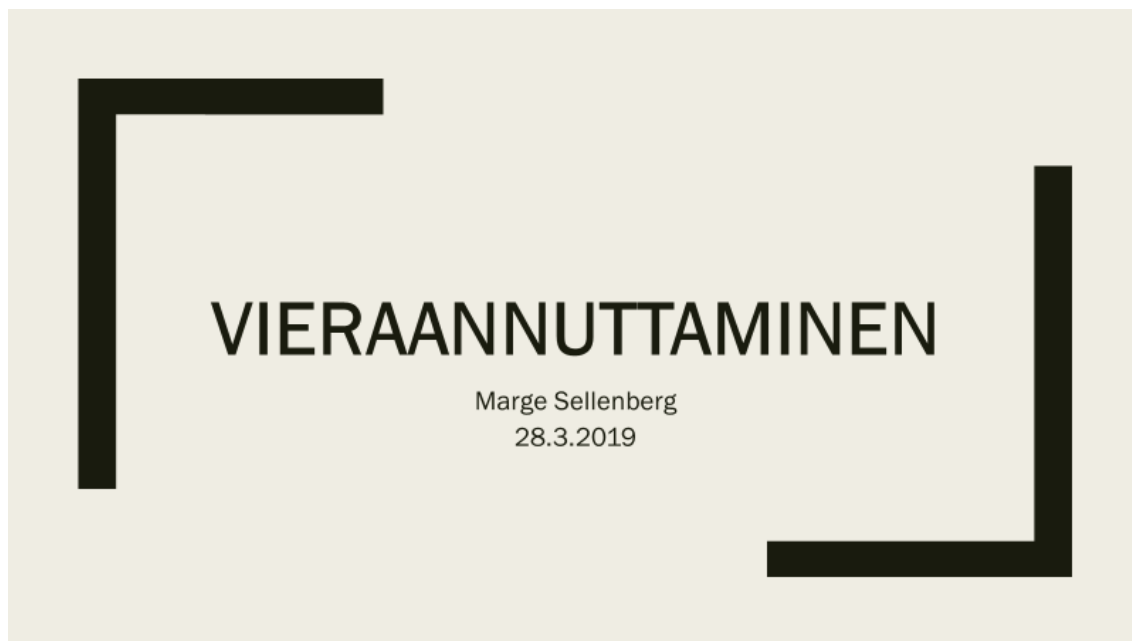
Turvakodit 2017. THL. Verkkodokumentti. saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/turvakodit>>. Luettu 7.3.2019.

Vanhemmasta vieraannuttamisen oireyhtymä 2018. Mielen Ihmeet. Verkkodokumentti. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <https://mielenihmeet.fi/vanhemmasta-vieraannuttamisen-oireyhtyma/>. Luettu 2.3.2019.

Ward, Peggie and Harvey Campbell 1993. Family Wars: The Alienation of Children. New Hampshire Bar Journal vol 34. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <https://www.fact.on.ca/Info/pas/ward02.htm>> Luettu 19.3.2019.

Warshak, A. R. 2012. Eromyrkky. Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa. Helsinki: Gummerus.

Vieraannuttamisen työpajan power-point esitelmä.

Mikä on vieraannuttaminen?

- Vieraannuttaminen on toimintaa, jossa toinen vanhempi pyrkii vaikeuttamaan lapsen suhdetta toiseen vanhempaan manipuloimalla lasta ja estämällä tapaamisia.

Ero lasten näkökulmasta

- Joka vuosi n 13 000-14 000 paria eroa Suomessa.
- N 5 prosentilla liittyy pitkittyneitä riitoja lasten huoltajuudesta ja tapaamisista.
- Iso riski lapsen kasvulle ja kehitykselle:
 - lapsen turvallisuuden tunne heikentyy vakavasti
 - lapsi kokee stressia
 - tytöillä enimmäkseen masentuneisuutta ja ahdistusta
 - pojilla käytösongelmat ja aggressiivisuutta

Lainsäädäntö koskien erotilanteita

- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (LHL 1984).
- Johtava ajatus lapsen etu, ei määritellä tarkasti
- Tapaamisoikeus on lapsen oikeus (ei vanhemman)
- Laissa kolme periaatetta:
 1. Kummankin vanhemman vanhemmuuden jatkuminen
 2. Eron sovinnollisuus
 3. Lapsen huollosta ensisijaisesti sovittava, sopimuksen oltava lapsen edun mukainen

Vieraannuttaminen jaetaan kolmeen ryhmään:

1. Tosiälliseen toimintaan, jossa toinen vanhempi manipuloi lasta toista vanhempaa vastaan
2. Vanhemmasta vieraantumiseen, (parental alienation, PA)
3. Vieraannuttamisoireyhtymään, (parental alienation syndrome, PAS), kliiniseen psykiatriseen diagnoosiin.

Vieraannuttamisen lievempi ja vaikeampi muoto:

- Lieviempi: Lapsen suhdetta toiseen vanhempaan ei pidetä yllä ja se unohtuu
- Vaikeampi: Lähivanhemman kielteisyys toista vanhempaa kohtaan näkyy selvästi ja lapsi joutuu itse vastaamaan yhteydenpidosta toisen vanhemman kanssa.

PAS oireet, joista kolme tulee esiintyä:

1. Panettelukampanja toista vanhempaa kohtaan
2. Heikot, absurdit tai vähäpätöiset perustelut torjunnalle
3. Ambivalenssin puute lapsessa
4. Lapsi väittää, että itse halua vastustaa toista vanhempaa
5. Lapsen antama, vieraannuttavan vanhemman käsityksiä heijastava tuki tälle vanhempien välisessä konfliktissa
6. Lapsella syyllisyyden puuttuminen, ei kiitollisuutta
7. Lainattujen mielikuvien esiintyminen
8. Vihamielisyyden leviäminen torjutun vanhemman ystäviin ja sukulaisiin.

Ei vieraannuttaminen!

- Vieraannuttamisen kohteena oleva vanhempi ei ole ollut lapselle psyykkisesti tai fyysisesti vahingoksi
- Ei lasketa, jos vanhempi ei itse halua olla tekemisissä lapsen kanssa
- Ei lasketa, jos lapsi itse halua etäännyä vanhemmasta

Vieraannuttamisen voi aiheuttaa:

- Kykenemättömyys hyväksyä, että suhde on ohi
- Yritys pitää suhdetta yllä konfliktin aikana
- Kostonhalu
- Kivun välttely
- Itsesuojelu
- Syyttely
- Lapsen menettämisen pelko
- Lapsen yksinhuoltajuuden haluaminen

Vieraannuttajat:

- itsekkyyt
- tunnekylmyys
- ehdottomat ja oikeudelliset vaatimukset
- manipulatiivisuus
- voimakas vaikutelmaluontipyrkimys
- toisen vanhemman toistuva mitätöiminen
- hyökkäävyys.

Vainoamista tai vieraannuttamista?

- *Vainottu vanhempi* pyrkii pääsääntöisesti käyttäytymisellä suuntautumaan pelon vaikutuksesta poispäin toisesta vanhemmasta.
- *Vieraannuttajan* käytös on prosessin aikana vihan vaikuttamana toista vanhempaa kohti hyökkäävää

Vainon kohteena olevan perheen lapsen käyttäytyminen ja tunnemaailma eroavat monin tavoin vieraannutetusta lapsesta.

- *Vainotun lapsen* tunnemaailmaa sävyttävät pelko ja häpeä
- *Vieraannutetun lapsen* tunnemaailmassa keskeistä ovat viha ja välinpitämättömyys.

Vainon uhrin

Tunnemaailmaa ja käyttäytymistä luonnehtivat:

- pelko
- ahdistuneisuus
- erilaiset sosiaaliset menetykset
- psyykkinen oirehdinta
- varovaisuus

MITEN VOIN PUUTTUA KUN HUOMAN ASIAKKAAN VIERAANNUTTAVAN LASTAAN?

- Työntekijän objektiivisuus ja neutraalius ovat tärkeitä haastattelussa sekä perheen kohtaamisessa. Neutraalius ei tarkoita kylmyyttä vuorovaikutuksessa.

Lähteet:

- Hannuniemi, Anja 2010. Vieraannuttamistermistö vaatii tarkentamista. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 126/2010.
- Häkkänen-Nyholm, Helina 2010. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 26/2010.
- Häkkänen-Nyholm, Helina - Laajasalo, Taina - Tuuri, Timo 2013. Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: Toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin. Helsinki: Unigrafia.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Annettu Helsingissä 8.4.1983.
- S. Margaret Lee & Nancy W. Olesen (2001) Assessing for alienation in child custody and access evaluations. FAMILY COURT REVIEW, Vol. 39 No. 3, July 2001 282-298
- Rauhala, Ilona 2014. Eron keskellä. Keuruu: Otava 137
- Sinkkonen, Jari - Kalland, Mirjam (toim.) 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy